مجله علمی پژوهش درعلوم انسانی ومطالعات اجتماعی، شماره ۲۰ ، تابستان ۱۳۹۹جلد۱، ص ۱۸۵-۱۶۷
http://www.jhss.ir

بررسی عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان به قاچاق کالا و سوخت در شهرهای مرزی (مورد مطالعه: شهرستان بندرعباس)

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی ومطالعات اجتماعی (سال ششم)
شماره ۲۰ / تابستان ۱۳۹۹ / ص ۱۸۵-۱۶۷

اسکندر مومنی[۱]، شهرام نامی ملایی[۲]

[۱]عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین

[۲] دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت امور شهری دانشگاه تهران

(نویسنده مسئول) :

شهرام نامی ملایی

چکیده

قاچاق همواره یکی از بزرگترین مشکلات در جهت پیشرفت اقتصادی کشور بوده و به یقین مبارزه با این پدیده شوم یکی از راه های استحکام کشور در حوزه اقتصادی است، جاذبه های قاچاق کالا برای جوانان باعث شده تا سالانه تعدادی از جوانان شهرستان بندرعباس به پدیده قاچاق آلوده گردند. در این تحقیق در صدد هستیم تا با استفاده از نظر مصاحبه شوندگان، عوامل زمینه ساز افزایش احتمال ارتکاب قاچاق در بین جوانان شهرستان بندرعباس را شناسایی نماییم. تحقیق حاضر از نظر هدف، بنیادی و با جهت گیری اکتشافی از نوع کیفی است. استراتژی مورد استفاده در این تحقیق، نظریه پردازی داده بنیاد کلاسیک می باشد. مبتنی بر روش تحقیق انتخاب شده در این پژوهش از روش نمونه گیری هدفمند قضاوتی استفاده گردید که در آن تارسیدن به اشباع نظری نمونه گیری ادامه یافت و با ۱۹ نفر از مشارکت کنندگان مصاحبه بدون ساختار صورت گرفت. داده ها در سه مرحله باز، محوری و انتخابی کدگذاری شد و در پایان مدل نهایی تحقیق استخراج گردید. در مرحله کدگذاری باز ۱۳۵ کد توسط پژوهشگران استخراج شد که در مرحله کدگذاری محوری در قالب سی و هشت مفهوم، یازده مقوله فرعی و پنج مقوله اصلی سازماندهی گردید. پنج مقوله اصلی شامل ابعاد فردی، اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و ساختاری است. یافته های تحقیق حاکی از آن است که مولفه های شناسایی شده در تحقیق می توانند به عنوان عوامل موثر بر افزایش احتمال ارتکاب قاچاق در بین جوانان شهرستان بندرعباس تاثیرگذار باشند.

کلید واژه ها: جوانان، جرم، قاچاق کالا ، بندرعباس، روش داده بنیاد

مقدمه

قاچاق کالا، مسئله مهم و شاید یکی از مهم ترین مسئله های اقتصادی در ایران است که از چالش های امنیتی - اقتصادی محسوب می شود و به عنوان یکی از اصلی ترین مؤلفه های اقتصاد زیرزمینی، گسترهٔ تولید و تجارت کشور را تهدید می کند. پیامدهای زیان بار قاچاق، افزون بر حوزه های اقتصادی، در برگیرندهٔ حوزه های اجتماعی و فرهنگی نیز می شود و به طور کلی، امنیت جامعه را به خطر می اندازد. قاچاق کالا و چگونگی مبارزه با آن از نگرانی های مهم و با اولویت کشور در عرصهٔ اقتصادی و حمایت از تولید داخلی به شمار می رود(عباسی و گودرزی، ۱۳۹۷: ۱۰۴). وضعیت موجود قاچاق کالا در کشور نشانگر این است که طرح ریزی و عملیاتی کردن فعالیت های مجرمانهٔ باندها به صورت سازمان دهی شده با پیچیدگی های فراوان در حال گسترش است . شکل گیری، رشد و گسترش باندهای قاچاق کالا به حدی است که رهبری در سخنرانی نوروز ۱۳۹۶ و در دیدار با مردم در جوار حرم مطهر رضوی به صورت خاص در مورد برخورد با جرائم این باندها لب به سخن گشوده و در سخنرانی سال ۹۷ در همان مکان مقدس بار مسئولیت متصدیان این عرصه را سنگین تر کردند(غلامی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۶).

قاچاق همواره یکی از بزرگترین مشکلات در جهت پیشرفت اقتصادی کشور بوده و به یقین مبارزه با این پدیده شوم یکی از راه های استحکام کشور در حوزه اقتصادی است. هر ساله مقادیر زیادی کالا از طریق مبادی غیر قانونی به کشور وارد می شود که پیامد آن ورشکستگی و تعطیلی کارخانه ها و کاهش تولید ملی و از طرفی افزایش بیکاری است. قاچاق نه تنها ورود کالا، بلکه شامل خروج مشتقات نفتی مانند گازوئیل و بنزین از کشور نیز می شود. کالاهایی که دولت به جهت رفاه هموطنان عزیزمان برای آن یارانه های زیادی هزینه کرده است که باعث اختلاف قیمت زیاد این محصولات با محصولات مشابه در کشورهای همسایه شده و همین موضوع قاچاقچیان را به قاچاق این مشتقات نفتی ترغیب کرده است. ورود غیر قانونی کالا و خروج مشتقات نفتی به صورت قاچاق یکی از معضلات بزرگ شهرهای مرزی در کشورمان است. استان هرمزگان و بالاخص شهرستان بندرعباس به جهت دارا بودن موقعیت جغرافیایی خاص، یکی از شهرهای مرزیست که با معضل قاچاق در سطح بسیار بالایی درگیر است. در این بین گرایش جوانان به انجام قاچاق به نگرانی بزرگی تبدیل شده است. جاذبه های مالی قاچاق برای جوانان باعث شده تا سالانه تعدادی از جوانان شهرستان بندرعباس به پدیده قاچاق آلوده گردند. در صورت عدم توجه به عوامل زمینه ساز ارتکاب قاچاق توسط جوانان به عنوان سرمایه های اصلی پیشرفت کشور، آینده کشور دستخوش تغییرات منفی زیادی خواهد شد. در صورت عدم مراقبت و آگاهسازی جوانان نسبت به پیامد های ناگوار قاچاق و به دام افتادن این سرمایه های ارزشمند در دام ارتکاب این پدیده شوم، در آینده به جای بهره مند شدن کشور از این نیروهای با ارزش، با بزهکارانی حرفه ای رو به رو هستیم که شاید دیگر امیدی به اصلاح آنان وجود ندارد. با توجه به اینکه انجام قاچاق توسط جوانان هم به اقتصاد و تولید در کشور صدمه می زند و هم باعث از دست رفتن سرمایه های ارزشمند انسانی جوان کشور عزیزمان می گردد در این تحقیق در صدد هستیم تا با استفاده از نظر خبرگان، عوامل زمینه ساز افزایش احتمال ارتکاب قاچاق در بین جوانان شهرستان بندرعباس را شناسایی نماییم. شناسایی و ارائه راهکارهایی جهت کاهش احتمال ارتکاب قاچاق در بین جوانان می تواند از بروز جرائم توسط این قشر ارزشمند که آینده سازان حقیقی این مرز و بوم هستند بکاهد و احتمال ارتکاب بزه را در این قشر به شدت کاهش دهد. به طور حتم ساخت آینده کشور بدون وجود جوانان توانمند امکان پذیر نیست. اولین قدم در این راه حفاظت و آگاهسازی جوانان در برابر عوامل زمینه ساز ارتکاب جرائم به خصوص قاچاق است که این کار همت پژوهشگران و مسئولین کشور را می طلبد.

مبانی نظری

- **جوانان:** در کشورهای مختلف تعاریف متفاوتی از جوان وجوانی در نزد برنامه ریزان امور جوانان وجود دارد. برای نمونه ، جوانان در جمهوری اسلامی ایران گروه سنی ۱۴تا ۲۹سال، در اتریش گروه سنی ۱۵تا۲۵ سال، در مالزی گروه سنی زیر ۴۰سال و در تایلند گروه سنی صفر تا ۳۵سال تعریف شده اند (صادقیان، اسدی و حضرتی صومعه، ۱۳۹۲: ۵۱). در این تحقیق بر مبنای تعریف کشورمان، سن جوانی بین ۱۴ تا ۲۹ سال لحاظ شده است.

– **قاچاق کالا:** بر اساس ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز که در سال ۱۳۹۲ به تصویب رسید، قاچاق عبارت است از "هر فعل یا ترک فعلی که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد و بر اساس این قانون و یا سایر قوانین، قاچاق محسوب و برای آن

مجازات تعیین شده باشد، در مبادی ورودی یا هر نقطه از کشور حتی محل عرضه آن در بازار داخلی کشف شود"، منظور از کالا در این قانون، هر شیئی است که در عرف، ارزش اقتصادی داشته باشد. بر طبق قانون با متخلفانی که قوانین مربوط به واردات و یا صادرات کالا و ارز را نقض کنند برخورد خواهد شد و برای آنها مجازات در نظر گرفته می شود. با توجه به ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، قاچاق در مواردی اتفاق می افتد که نقل و انتقال کالا بر خلاف محدودیتی باشد که از سوی قانون مقرر شده است، به عنوان مثال واردات و صادرات اجناس مجاز بدون پرداخت عوارض گمرکی قاچاق محسوب می گردد، با توجه به موارد مطرح شده خروج غیر قانونی سوخت از کشور به خارج از مرزها نیز جزء مصادیق قاچاق محسوب شده و قانونگذار برای آن مجازات در نظر گرفته است. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز جهت شفاف شدن موضوع به تعریف اقسام کالا پرداخته و کالا ها را در سه دسته طبقه بندی نموده است:

۱) کالای ممنوع: کالایی که ورود یا صدور آن به‌موجب قانون ممنوع است.

۲) کالای مجاز مشروط: کالایی که صدور یا ورود آن علاوه بر انجام تشریفات گمرکی حسب قانون نیازمند کسب مجوز از مرجع ذی‌ربط قانونی است.

۳) کالای مجاز: کالایی است که صدور یا ورود آن با رعایت تشریفات گمرکی و بانکی، نیاز به کسب مجوز ندارد.

ماده ۴۴ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲، مراجع صالح رسیدگی به جرم قاچاق را اینگونه معرفی می نماید: رسیدگی به جرایم قاچاق کالا و ارز سازمان یافته و حرفه ای، قاچاق کالاهای ممنوع و قاچاق کالا و ارز مستلزم حبس و یا انفصال از خدمات دولتی در صلاحیت دادسرا و دادگاه انقلاب است. رسیدگی به سایر پرونده های قاچاق کالا و ارز، در صلاحیت سازمان تعزیرات حکومتی است. چنانچه پرونده ای، متهمین متعدد داشته و رسیدگی به اتهام یکی از آنان در صلاحیت مرجع قضایی باشد، به اتهامات سایر اشخاص نیز در این مراجع رسیدگی می شود.

همچنین ماده ۵۳ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲ در رابطه با ضبط اموال ناشی از قاچاق مقرر می دارد: سازمان های کاشف و ضابطین موظفند کالاهای قاچاق مکشوفه و کلیه اموال منقول و غیرمنقول و وسایل نقلیه اعم از زمینی، دریایی و هوایی را که در اجرای این قانون، ضبط می شوند، به استثناء کالای ممنوع و وسایل نقلیه موضوع ماده (۵۶) این قانون، همراه با رونوشت صورتجلسه کشف و تشخیص اولیه ارزش کالا، بلافاصله پس از کشف، تحویل سازمان جمع آوری و فروش اموال تملیکی نمایند. این سازمان به نگهداری کالا اقدام می کند و فروش کالای قاچاق منوط به صدور رای قطعی است.

- **جرم:** از نظر جامعه شناسی، جرم یک نوع رفتار غیرعادی تلقی می شود که آن عمل، صور مشخص و قدرتمندی از وجدان جمعی را نادیده انگارد و درصدد از میان بردن و یا تضعیف آن برآید. در جوامع بدوی و ایستا، یعنی جوامعی که در آنها قوانینی مکتوب و مدون وجود نداشت، جرم عبارت بود از تخلف و سرپیچی از آداب و رسوم و ضوابط اجتماعی و کسی که مرتکب جرم می شد و یا عمل خلافی انجام می داد، با تقبیح شدید اجتماعی مجازات و سرزنش می شد که این تقبیح و عکس العمل های اجتماعی، امروزه منشأ پیدایش، تغییر و تکامل قوانین جزائی امروزی است(مساواتی آذر، ۱۳۷۴: ۸). طبق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب سال۱۳۹۲، جرم به فعل یا ترک فعلی گفته می شود که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است. در رابطه با علل گرایش به جرم نظریات متعددی مطرح شده است که برخی از مهمترین آنان شامل نظریه یادگیری اجتماعی، نظریه انتخاب عقلایی، نظریه کنترل اجتماعی، نظریه بی سامانی اجتماعی و نظریه برچسب زنی است که در ادامه این نظریات توضیح داده می شود:

نظریه یادگیری اجتماعی: یکی از نظرات مورد توجه در حوزه جرائم، نظریات یادگیری اجتماعی است. نظریات یادگیری اجتماعی، کجروی را پدیده ای می دانند که اشخاص آن را درخلال شیوه های متفاوت یادگیری فرا می گیرند. آنها معتقدند که جرم همانند دیگر رفتارها در اثر یادگیری هنجارها، ارزش ها و رفتارهای مرتبط با فعالیت مجرمانه آموخته می شود. یکی از قوی ترین نقاط نظریه ی یادگیری این است که بر

یگانگی افراد تأکید دارد و اعتقاد دارد که ممکن است افراد به دلایل متفاوت مرتکب جرم یا بزهکاری مشابه شوند. به این دلیل انگیزه ها و انتظارات هر کس را بر اساس تجربیات وی می سنجند (صادقیان، اسدی و حضرتی صومعه، ۱۳۹۲: ۴۹). با توجه به نظریه یادگیری اجتماعی، عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان به جرم می تواند با توجه به تجربیات و خصوصیات آنان بسیار گسترده باشد، به طوری که هر جوانی(حتی در یک منطقه جغرافیایی مانند بندرعباس) جهت ارتکاب جرم می تواند دلایل منحصربفردی داشته باشد. این نظریه دلیلی بر انتخاب روش کیفی جهت انجام برخی تحقیقات است.

نظریهٔ انتخاب عقلانی: نظریهٔ انتخاب عقلانی مبتنی بر رویکرد هزینه - فایده بوده و بیان می دارد که انسان ها، همواره کنش های خود را بر مبنای معیار هزینه - فایده تحلیل کرده و اصولاً زمانی تن به اقدام مجرمانه می دهند که منافع حاصل از آن بر هزینه هایش فائق آید. به عبارت دیگر، بزهکاری به مثابه اقدامی غیرقانونی، در بردارنده هزینه هایی برای افرادی است که به آن مبادرت می ورزند(کرنیش و کلارک[1]، ۱۹۸۶: ۱۶).

نظریهٔ کنترل اجتماعی: امیل دورکیم[2] معتقد است که هنجارها و معیارهای سنتی در جوامع مدرن متزلزل می شوند بدون آنکه هنجارها و معیارهای تازه ای جای آنها را بگیرند. هرگاه معیارهای روشن و شفافی برای هدایت افراد در حوزهٔ معینی از زندگی اجتماعی وجود نداشته باشد، آنومی پدید می آید. به نظر وی، بی هنجاری وقتی به وجود می آید که در حوزهٔ معینی از زندگی اجتماعی معیارهای روشنی برای راهنمایی رفتار وجود نداشته باشد. او همچنین بیان می کند که تضعیف الزام ها و فشارها سبب می شود تا افراد به حال خود رها شوند. لذا آرزوهای نامحدود افراد، لجام ها را گسسته و فشارهایی را بر افراد وارد می کند تا به رفتارهای کج روانه دست بزنند. به نظر دورکیم، علت اصلی تحقق آنومی تحولات شتاب زدهٔ اقتصادی است(سلیمی و داوری، ۱۳۸۷: ۳۲۶).

نظریه ی بی سازمانی اجتماعی: نظریه ی بی سازمانی اجتماعی، جرم و خشونت را ناشی از بی سازمانی محلات می داند. بر طبق این نظریه پایین بودن کنترل اجتماعی غیر رسمی در محلات، کاهش همبستگی اجتماعی، ناهمگونی جمعیت، پایین بودن پایگاه اقتصادی – اجتماعی افراد محله موجب افزایش جرم و خشونت می شود (ممتاز، ۱۳۸۱: ۸۶).

نظریه برچسب زنی: از نظر هاوارد بکر[3]، مفهوم مجرم تعریفی است که جامعه می سازد. منظور او، این است که گروه های اجتماعی با ساختن قوانینی که خدشه دارکردن آنها کج رفتاری محسوب می شود، مفهوم کج رفتاری را می سازند. در عین حال ، این قوانین را در مورد افراد خاصی به کار می گیرند وبه آنها برچسب بیگانه می زنند. از این نظر، جرم ، کیفیت عملی که واقع شده ، نیست ، بلکه پیامد اعمال آن قانون توسط دیگران نسبت به فردی است که مرتکب آن شده است . در این معنا مجرم کسی است که این برچسب به شکل موفقیت آمیزی در مورد او به کاربرده شده است وجرم نیز رفتاری خواهد بود که دیگران به همین شکل برآن برچسب زده باشند. مطابق این دیدگاه ، زمانی که بر چسب مجرم بودن به طور موفقیت آمیز بر فرد وارد می شود و هنگامی که عمل برچسب زنی صورت می گیرد، بد نام کردن نیز اتفاق می افتد. برای نمونه یک برچسب منفی ممکن است تحت عنوان «بزهکار نوجوان» معرفی شود. آن هم تنها به این خاطر که ادعا شده است وی کالایی را از یک مغازه دزدیده است و با وارد آمدن برچسب منفی، نام فرد مورد نظر در معرض لکه دار شدن قرار می گیرد؛ بنابراین افراد دیگر در برابر آن شخص ، با توجه به عنوان برچسبی که به او زده اند، بدون توجه به آنکه آن فرد در حقیقت امر و در زندگی واقعی خود چه رفتاری را انجام می دهد و دارای چه قابلیت های مثبت دیگری می باشد، واکنش نشان می دهند. در طول زمان، اگر یک برچسب منفی به فردی اطلاق شود، این امکان وجود داردکه فرد به برچسب جدید خود اعتقاد پیدا کند و حتی هویت خود را تغییر دهد تا متناسب با این برچسب جدید گردد. یک نتیجه عمده بدنامی، آن است که افرادی که برچسبی منفی خورده اند، نه تنها در اعمال مجرمانه بیشتری درگیر می شوند بلکه آرامش خود را در همراهی

1. Cornish & Clark
2. Emile Durkheim
3. Howard S. Becker

با کسانی می یابندکه به همان شکل، بیگانه قلمداد شده اند ودر نتیجه به هم نشینی با آنان ترغیب می شوند؛ همنشینی ای که معمولا در چهره خرده فرهنگ های مجرمانه جلوه گر می شود (حسینی و متولی زاده نائینی، ۱۳۹۱: ۱۱۸).

پیشینه پژوهش

قاسمی و متقی (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان تحلیل عوامل موثر بر قاچاق کالا وپیامدهای آن در جنوب استان فارس که با استفاده از روش توصیفی – تحلیلی و با ابزار پرسشنامه انجام گرفته به این نتیجه رسیده اند که مهمترین عامل در قاچاق کالا در جنوب استان فارس به عوامل اقتصادی، سیاسی- امنیتی، اجتماعی – فرهنگی، جغرافیایی و مدیریتی دسته بندی می شوند، که عامل اقتصادی بیشترین سهم و عامل مدیریتی کمترین سهم را در واکاوی کل متغییرها دارا می باشند.

لشکری (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان موثرترین شیوه های مقابله با قاچاق کالا در فرماندهی دریابانی بندرعباس که با استفاده از روش توصیفی – پیمایشی انجام گرفته به این نتیجه رسیده است که شیوه های اطلاعاتی و شیوه های انتظامی، رزمی- تاکتیکی فرماندهی دریابانی بندرعباس در مقابله با قاچاق کالا موثر می باشند و تفاوت معناداری بین این دو شیوه وجود ندارد.

بیابانی و ستوده گندشمین (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان بررسی سازمان یافتگی قاچاق کالا و ارز در مرزهای جنوبی کشور که با استفاده از روش توصیفی – پیمایشی انجام گرفته به این نتیجه رسیده اند که رابطه معناداری بین ویژگی های تشکل ساختار یافته، استمرار رفتار مجرمانه در طول زمان، اهداف و انگیزه مادی، ارتکاب قاچاق به صورت فراملی و استفاده از شگردهای مجرمانه و سازمان یافتگی قاچاق کالای بالای یک میلیارد ریال در مرزهای جنوبی وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون فریدمن نشان داده که نبود امکان نفوذ راحت به گروه مجرمانه، فراسنج مانع نبودن ایام تعطیل و مراسمات ملی و مذهبی در ارتکاب قاچاق توسط اعضای گروه، کسب قدرت سیاسی ابزاری برای بدست آوردن سود مادی بیشتر توسط گروه، استفاده از تکنولوژی مدرن، صنایع مربوط به ارتباطات سریع از راه دور و کامپیوتری، خطوط ارتباطی ماهواره ای برای ارتکاب قاچاق توسط گروه و اولویت دادن به ایجاد فساد دولتی برای ارتکاب قاچاق توسط گروه به ترتیب بعنوان مهمترین فراسنج ویژگی های فوق الذکر مشخص و در اولویتهای اول قرار دارند.

بیابانی و منفرد (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان قاچاق سازمان یافته کالا؛ یکی از چالشهای بزرگ پلیس، ابعاد این معضل اجتماعی را کنکاش کرده و به این نتیجه رسیده اند که برای مقابله اساسی با این چالش، باید بصورت بین المللی و با همکاری کشورهای همسایه عمل کرد زیرا کالای قاچاق، برای ورود به یک کشور راهی به جز ورود از مرزهای کشورهای همجوار ندارد.

خواجه نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان رابطه سرمایه اجتماعی وجرم جوانان (مورد مطالعه جوانان شهر یزد) با استفاده از روش کمی و شیوه پیمایشی و با نمونه گیری از ۳۸۰ نفر از جوانان شهر یزد، به این نتیجه رسیده اند که در رابطه با بروز رفتارهای مجرمانه تفاوت معناداری بین دو جنس وجود دارد، همچنین بین طبقات شغلی والدین به لحاظ بروز رفتار مجرمانه جوانان رابطه معناداری وجود دارد.

عباسی نژاد، صادقی و رمضانی (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان بررسی رابطه جرائم اجتماعی و متغیرهای اقتصادی در ایران، با بهره گیری از تحلیل اقتصادی جرم، رابطه بین ارتکاب جرائم اجتماعی و متغیرهای اقتصادی را بررسی کرده اند و به این نتیجه رسیده اند که رابطه بین بیکاری و تورم با ارتکاب جرائم، مثبت و اثر تخریبی بیکاری بسیار شدیدتر از تورم است.

ساعدی، هاشمی و عابدی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان عوامل موثر بر گرایش جوانان به جرم که به روش توصیفی - تحلیلی و از نوع پیمایشی و با ابزار پرسشنامه انجام گرفته است به این نتیجه رسیده اند که از هم پاشیدگی هنجارها، عدم تحقق اهداف با استفاده از مقررات، الگوهای رفتاری نامناسب و احساس محرومیت نسبی در گرایش جوانان به جرم موثرند.

اوکپوکواسیلی[1] (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان نابرابری درآمد: تاثیر مقیاس های نابرابری برجرم (مورد مطالعه نیوجرسی آمریکا) به این نتیجه رسیده است که بین نابرابری درآمدی و انواع بزه رابطه معنا داری وجود دارد.

وایو[2]و همکاران(۲۰۰۶) در تحقیقی با عنوان یک روش منطق فازی برای مدل سازی اقتصاد زیرزمینی در تایوان به این نتیجه رسیده اند که مسئله مالیات بر اقتصاد زیرزمینی تاثرگذار است.

با توجه به بررسی پیشینه پژوهش، تحقیقات گذشته در این حوزه اکثرا به صورت کمی انجام شده و در آنها تا کنون به علل گرایش جوانان به قاچاق کالا پرداخته نشده است. در این تحقیق در صدد هستیم تا عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا را به روش کیفی داده بنیاد کلاسیک بررسی نماییم.

محیط شناسی پژوهش

استان هرمزگان از شمال و شمال شرقی با استان کرمان از جنوب با استان سیستان و بلوچستان و از غرب با استانهای فارس و بوشهر همسایه است، تنگه هرمز یکی از حساس ترین و حیاتی ترین گذرگاه های آبی عصر حاضر در قلمرو سیاسی این استان قرار دارد ، شهرستان بندرعباس مرکز استان هرمزگان می باشد. شهر بندرعباس با ۲۷۳۱۶ کیلومتر مربع وسعت در جنوب استان هرمزگان واقع شده و از شمال به ارتفاعات و کوه‌ها و از جنوب به دریا منتهی می‌شود بنابراین شیب عمومی شهر در راستای شمال به جنوب است. شهرستان بندرعباس، از شمال با شهرستان حاجی‌آباد، از شرق با شهرستان‌های دهبارز و میناب، از جنوب با شهرستان قشم (متشکل از ۴ جزیره در تنگهٔ هرمز)، از غرب با شهرستان های بندرخمیر و بندر لنگه و نیز با شهرستان لار از استان فارس همسایه است. شهر بندرعباس، با مختصات جغرافیایی "۰۰ ′۱۷ °۵۶ طول جغرافیایی و "۰۰ ′۱۱ °۲۷ عرض جغرافیایی، با ارتفاع ۱۰ متر از سطح دریا و در فاصلهٔ ۱۲۷۶ کیلومتری تهران واقع است. بندرعباس دارای ظرفیت‌های درخور توجهی از نظر تاسیسات پیشرفته خدماتی، زیربنایی و اقتصادی است، بندر عباس به عنوان بزرگترین بندر ایران شناخته می شود و به خاطر موقعیت مناسب جغرافیایی بندر شهید رجایی و بندر شهید باهنر، به منطقه ویژه اقتصادی معادن، فلزات، کشتی سازی و صادرات و واردات کالا تبدیل شده است. جمعیت شهرستان بندرعباس طبق آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۶۸۰۳۶۶ نفر است که از این تعداد ۳۴۷۲۰۲ نفر را مردان و ۳۳۳۱۶۴ نفر را زنان تشکیل می دهند، تعداد خانوارهای ساکن در بندر عباس نیز طبق آخرین سرشماری ۱۹۶۲۲۰ خانوار است.

شکل شماره۱- نقشه استان هرمزگان

1.Okpokwasili
2.Yu

روش شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، بنیادی و با جهت گیری اکتشافی از نوع کیفی است. استراتژی مورد استفاده در این تحقیق، نظریه پردازی داده بنیاد کلاسیک می باشد. نظریه پردازی داده بنیاد، یک روش شناسی"استقرایی" کشف نظریه است که این امکان را برای پژوهشگر فراهم می آورد تا گزارشی نظری از ویژگی های عمومی موضوع پرورش دهد، درحالی که به طور همزمان، پایه این گزارش را در مشاهدات تجربی داده ها محکم می سازد (مارتین و تیونر[1] ،۱۹۸۶: ۱۴۱). داده هایی که توسط نظریه پرداز داده بنیاد برای تشریح فرآیند ها جمع آوری می شود، شامل انواع بسیاری از داده های کیفی است، از جمله مشاهدات، گفت و شنود ها، مصاحبه ها، اسناد دولتی، خاطرات پاسخ دهندگان و مجلات و تأملات شخصی خود پژوهشگر (کرسول[2]، ۲۰۰۵: ۴۰۵). نظریه پردازی داده بنیاد در نمونه برداری هدفمند افراد برای مصاحبه یا مشاهده، از نگرشی منحصر به فرد حمایت می کند که آن را از دیگر رهیافت های کمی و کیفی به جمع آوری داده ها متمایز می سازد. ازسویی برخلاف نمونه برداری انجام شده در بررسی های کمی، نمونه برداری نظری نمی تواند قبل از شروع مطالعه و نظریه پردازی داده بنیاد، برنامه ریزی شود و تصمیمات خاص نمونه برداری در خلال فرآیند پژوهش شکل می گیرند (استراوس وکربین[3]، ۱۹۹۹: ۱۹۲). نمونه برداری نظری، فرآیند جمع آوری داده برای تولید نظریه است که بدان وسیله تحلیل گر، به طور همزمان داده هایش را جمع آوری، کدگذاری و تحلیل کرده و تصمیم می گیرد به منظور بهبود نظریه خود تا هنگام ظهور آن، در آینده چه داده هایی را جمع آوری و در کجا آن ها را پیدا کند (گلیزر و استراوس[4]، ۱۹۶۷: ۴۵). معیار قضاوت در مورد زمان متوقف کردن نمونه برداری نظری"کفایت نظری" مقوله ها یا نظریه است (دانایی فرد و امامی،۱۳۸۶: ۷۹).

مبتنی بر روش تحقیق انتخاب شده در این پژوهش از روش نمونه گیری هدفمند قضاوتی استفاده گردید که در آن تارسیدن به اشباع نظری نمونه گیری ادامه یافت و با ۱۹ نفر از مشارکت کنندگان، مصاحبه بدون ساختار صورت گرفت یعنی مصاحبه شونده در آن آزاد است درباره هر آنچه به نظرش با اهمیت می نماید صحبت کند و معمولا دخالت و نفوذ اندکی از سوی محقق در جریان مصاحبه اعمال می گردد. مصاحبه ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. اشباع خصوصیتی می باشد که رابطه نزدیک با حجم نمونه دارد و عبارت است از اینکه با ادامه جمع آوری داده ها، داده های جمع آوری شده تکرار داده های قبلی باشد و اطلاعات جدیدی بدست نیاید. بنابراین تکرار نکات برجسته نشانه کفایت حجم نمونه می باشد. داده ها در سه مرحله باز، محوری و انتخابی کدگذاری گردید. کدگذاری باز فرآیند تحلیلی است که از طریق آن، مفاهیم شناسایی شده و ویژگی ها و ابعاد آن ها در داده ها کشف می شوند. کدگذاری محوری فرآیند ربط دهی مقوله ها به زیرمقوله ها و پیوند دادن مقوله ها در

جدول شماره ۱- روش شناسی پژوهش

نوع پژوهش			استراتژی پژوهش	روش گردآوری داده ها	جامعه آماری	روش نمونه گیری	حجم نمونه
هدف	نتیجه	رویکرد					
بنیادی	اکتشافی	کیفی	نظریه داده بنیاد کلاسیک	مصاحبه بدون ساختار	جوانان بومی بین ۱۴ تا ۲۹ سال شهرستان بندرعباس	هدفمند قضاوتی تا رسیدن به نقطه اشباع نظری	۱۹ نفر

1. Martin & Turner
2. Creswell
3. Strauss & Corbin
4. Glaser & Strauss

سطح ویژگی ها و ابعاد است. این کدگذاری، به این دلیل"محوری" نامیده شده است که کدگذاری حول محور یک مقوله تحقق می یابد (لی[۱] ،۲۰۰۱: ۴۹). درپایان در مرحله کدگذاری انتخابی مقولات تبیین گشته و مدل نهایی استخراج می گردد. در این پژوهش با روش نمونه گیری هدفمند قضاوتی با تعداد ۱۹ نفر مصاحبه صورت گرفت. هر مصاحبه با توجه به میزان جذابیت و اطلاع مصاحبه شونده از موضوع تحقیق، از ۲۰ تا ۶۰ دقیقه طول کشیده و در یک جلسه انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل جوانان بومی بین ۱۴ تا ۲۹ سال شهرستان بندرعباس است که سابقه قاچاق کالا دارند. به منظور اطمینان از روایی و پایایی پژوهش از دو روش تطبیق توسط اعضاء وبررسی همکار بهره گرفته شد:

۱. روش تطبیق توسط اعضاء: فرآیند تحلیل داده ها و مدل نهایی توسط مصاحبه شوندگان و مشارکت کنندگان در تحقیق (خبرگان) مورد بازبینی و تایید قرارگرفت.

۲. بررسی همکار: دو نفر از اساتید، یافته ها و مدل استخراج شده (مدل نهایی) را بررسی کرده و پس از اعمال نظراتشان، مدل نهایی مورد تایید قرار گرفت.

یافته های تحقیق

در این تحقیق با ۱۹ نفر از جوانان شهرستان بندرعباس که در حوزه قاچاق کالا و سوخت فعالیت می کنند مصاحبه بدون ساختار انجام گرفت که مشخصات زمینه ای آنان در جدول شماره ۲ ارائه گردیده است.

جدول شماره۲- مشخصات زمینه ای مصاحبه شوندگان

کد مصاحبه شونده	سن	وضعیت تاهل	مدرک تحصیلی
کد۱	۱۹	متاهل	هشتم
کد۲	۱۹	مجرد	هشتم
کد۳	۲۲	مجرد	یازدهم
کد۴	۲۵	متاهل	دیپلم فنی
کد۵	۱۸	مجرد	هشتم
کد۶	۱۷	مجرد	نهم
کد۷	۲۸	متاهل	دوازدهم
کد۸	۲۶	متاهل	دیپلم فنی
کد۹	۲۸	مجرد	فوق دیپلم
کد۱۰	۱۸	مجرد	هشتم
کد۱۱	۲۲	متاهل	هشتم
کد۱۲	۲۳	متاهل	پنجم
کد۱۳	۱۹	مجرد	هشتم
کد۱۴	۱۸	مجرد	پنجم
کد۱۵	۲۶	متاهل	دوازدهم
کد۱۶	۲۷	مجرد	دیپلم فنی
کد۱۷	۲۹	متاهل	دیپلم فنی
کد۱۸	۲۲	متاهل	نهم
کد۱۹	۲۳	مجرد	یازدهم

۱.Lee

کدگذاری باز

از همان اتمام اولین مصاحبه، فرایندکدگذاری بازآغازمی شود، خروجی مرحله کدگذاری باز، کدهای بنیادی است. دراین مرحله، مطالب به دقت خوانده شده و به هرقسمت ازداده ها (که ممکن است یک کلمه، خط یا پاراگراف باشند) یک برچسب اختصاص داده می شود. در این مرحله ۱۳۵ کد توسط محققین استخراج گردید که نمونه ای از این کدگذاری ها که بیشتر توسط مشارکت کنندگان تکرار شده اند در ادامه بیان شده است. مصاحبه ها بدون ساختار انجام گرفته و سوال اصلی این بوده است که" علل گرایش پیدا کردن جنابعالی به قاچاق کالا و سوخت چیست؟" در جدول شماره ۳ نمونه هایی از کدگذاری باز به همراه کد مصاحبه شونده و شماره کد باز استخراج شده از آن نشان داده شده است.

جدول شماره۳- نمونه ای از کدگذاری باز

کد مصاحبه شونده	کدباز	عبارت
کد۱۱(۱)	ترک تحصیل	اگر قاچاق نکنم چکارکنم، بدون مدرک کجا به من کار میدن ، از وقتی مدرسه رو ترک کردم تو این کارم.
کد۶(۱۱)	استفاده ابزاری از جوانان	الان فکر میکنی جنس ها برای خودمونه؟ نه، جنس برای اربابه، ارباب پول میده ما هم جنس براش جا به جا می کنیم، البته بدبختی و زندانش برا ماست ارباب هم خونه راحت نشسته.
کد۹(۳)	جذب نیرو از غیر بومی ها	من فوق دیپلم فنی دارم ولی بیکارم، این همه کارخونه ولی به ما بندری ها میرسه کار نیست، از همه جا اومدن بندر دارن کار میکنن، خب وقتی بومی هست چرا از بقیه شهرها نیرو میگیرن، بعد میگن قاچاق نکنید.
کد۲(۴)	تفکر مثبت نسبت به قاچاق	به نظر من قاچاق کار خلافی نیست بی خودی به ما گیر میدن، یه مقدار بار میاریم ارزونتر از قیمت بازار پخش می کنیم، در اصل داریم تجارت می کنیم.
کد۱۸(۷)	الگوبرداری از دوستان	دوستام تو این چند سال کلی پول درآوردن از این راه، اونور قیمت بنزین و گازوئیل گرونه ماهی چند تا سرویس میرن زندگیشون زیر و رو شده، من چرا نکنم.
کد۱۳(۵)	ناکافی بودن مجازات	مگه اگر بگیرن چکارمون میکنن، فوقش یه جریمه میکنن و یه مدت زندان، جاش پولش خیلی خوبه کارش هم سخت نیست.
کد۱۷(۹)	دسترسی آسان به کالای قاچاق	من چقدر باید کار کنم بتونم یه ماشین یا یه خونه بخرم، اصلا مگه کار هست تازه اگر باشه هم مگه چقدر پول میدن همش کارگری باید بکنم، جاش یکبار برم خصب[1] برگردم خرج یکماه دراومده، امشب میرم فردا شب هم بر می گردم.

۱. یکی از شهرستان‌های استان مسندم در کشور پادشاهی عمان است.

کدگذاری محوری

در مرحله کدگذاری محوری با تحلیل کدهای بدست آمده از مرحله کدگذاری باز، مقوله های اصلی و فرعی تبیین می گردند. در این مرحله صرفا به کدگذاری مقوله اصلی و مقوله ها و زیرمقوله های مرتبط می پردازیم و دیگر داده های نامرتبط در نظر گرفته نمی شود. در این مرحله از کدگذاری ۳۸ مفهوم در قالب ۱۱ مقوله فرعی و ۵ مقوله اصلی سازماندهی گردید. ۵ مقوله اصلی شامل ابعاد فردی، اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و ساختاری است. مقوله های اصلی و فرعی به تفکیک در جدول شماره۴ نمایش داده شده است.

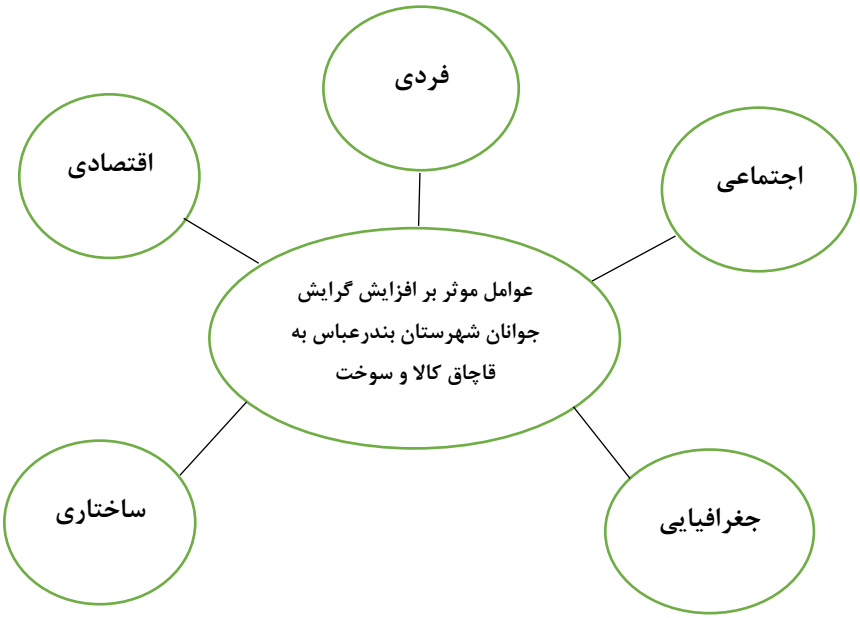
جدول شماره۴- کدگذاری محوری

مقوله های اصلی	مقوله های فرعی	مفاهیم
فردی	روانی و شخصیتی	احساس نابرابری
		بلندپروازی
	فرهنگی و تربیتی	ترک تحصیل
		الگوبرداری غلط
		تفکر مثبت نسبت به قاچاق
		فقرفرهنگی
		عدم پایبندی به ارزش های جامعه
اجتماعی	خانواده	قاچاقچی بودن والدین یا اقوام نزدیک
		نظارت ضعیف والدین
		فقدان والدین(طلاق، مرگ)
	جامعه	دوستان ناباب(قاچاقچی)
		برچسب خوردن از طرف جامعه
		سوء استفاده از جوانان
		تقاضای جامعه برای کالای خارجی
		تبلیغ تجمل گرایی در فضای مجازی و رسانه
اقتصادی	عوامل کلان اقتصادی	فقر
		بیکاری
		توزیع ناعادلانه ثروت
	عوامل منطقه ای اقتصادی	ضعف زیرساخت های اقتصادی منطقه
		عدم بهره وردای از ظرفیت های منطقه
		جذب نیرو از غیربومی ها
	عوامل شخصی اقتصادی	پایین بودن دستمزد
		عدم استقلال اقتصادی
		رفاه طلبی
جغرافیایی	موقعیت جغرافیایی	مرز آبی گسترده
		دسترسی آسان به کشورهای حوزه خلیج فارس
		قیمت بالای سوخت در کشورهای همسایه
		تفاوت قیمت کالا در دو سوی مرز
	موقعیت زندگی	وضعیت فرهنگی و اجتماعی محله
		محرومیت و توسعه نیافتگی شهرستان
		عدم برخورد قاطع

ساختاری	قانونی	نبود قوانین بازدارنده در حوزه قاچاق
	اداری و مدیریتی	ضعف در کنترل مرزها
		فساد اداری
		سیاست گذاری غلط
		بی توجهی سازمان های ذیربط
		کوتاهی در جذب سرمایه گذار
		اولویت ندادن به معضل قاچاق

کد گذاری انتخابی

کد گذاری انتخابی فرآیند یکپارچه سازی و پالایش مقوله ها است، به این ترتیب که محقق با ایجاد یک آهنگ و چیدمان خاص در بین مقوله ها، آنها را برای ارائه و شکل دهی یک تئوری تنظیم می کند(کرسول،۲۰۰۵: ۴۰۵). برخلاف کد گذاری باز و محوری که به دسته بندی و طبقه بندی داده ها پرداختیم، در کدگذاری انتخابی مقوله ها به یکدیگر ارتباط داده می شود تا مدل نهایی عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا و سوخت تبیین شود. مدل نهایی تحقیق در شکل شماره۲ نمایش داده شده است.

شکل شماره ۲- مدل نهایی عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا و سوخت

فردی

به جرات می توان گفت عوامل فردی رابطه مستقیمی با ارتکاب قاچاق توسط جوانان دارد، عواملی مانند بلندپروازی و الگوبرداری غلط، جوانان را تحریک به ارتکاب قاچاق جهت کسب سودهای کلان می کند، همچنین احساس نابرابری به این موضوع دامن می زند، از نظر میلر(۱۹۵۸) جوانان قشر پایین جامعه با احساس شکاف عمیق میان خود و امکانات، بیشتر در معرض زمینه های ارتکاب به جرم قرار می گیرند، چرا که این طبقه در آرزوی یک زندگی خوب، دستیابی به امکانات بهتر را غیر ممکن می دانند و خواه ناخواه به سوی انواع جرم ها کشیده می شوند(میلر، ۱۹۵۸ به نقل از پوراحمد و کلانتری، ۱۳۸۱: ۵۷). به نظر یکی از مصاحبه شوندگان:

... من اگر تمام عمرم هم کارگری کنم نمی تونم صاحب خونه و ماشین بشم ولی از این راه حداقل به آرزوهام می رسم، حالا اگر قاچاق نکنم و برم سر یه کاری مگه با پولش میشه زندگی کرد، خب منم برای خودم آرزو دارم دوس دارم بچه هام همه چی داشته باشند، خیلی ها از این راه وضعشون خوب شده(مصاحبه شونده با کد۱۲).

یکی از مواردی که در این تحقیق مشخص شد سطح تحصیلات پایین این جوانان بود که علت اصلی آن ترک تحصیل در دوران مدرسه جهت مشغول شدن به قاچاق کالا و کسب درآمد از این راه است، تعداد اندکی از این جوانان دوران دبیرستان را به اتمام رسانده بودند و تنها در یک مورد یکی از آنان تا مقطع فوق دیپلم تحصیلات خود را ادامه داده بود. این جوانان مشغول شدن به کار قاچاق کالا را عامل اصلی ترک تحصیل خود عنوان کرده و اعتقاد داشتند حتی در صورت ادامه تحصیل نیز آینده خوبی برای خود متصور نبودند، داشتن تفکر مثبت نسبت به پدیده قاچاق یکی از عوامل اصلی ترک تحصیل این جوانان جهت مشغول شدن به قاچاق کالا و سوخت است. این جوانان قاچاق کالا را فی نفسه جرم تلقی نکرده و همین موضوع باعث شده بود دیدی مثبت به مسئله قاچاق کالا داشته باشند. داشتن تفکر مثبت این جوانان نسبت به قاچاق کالا که از جرائمی است که اقتصاد کشور را با مشکلات فراوانی روبرو کرده خود جای بسی تاسف است .

یکی دیگر از مصاحبه شوندگان این تحقیق بیان می دارد:

... اگر درس می خوندم مگه چی می شد، خیلی خوب شد که به جای درس مشغول این کار شدم، به نظر من قاچاق کار خلافی نیست بی خودی به ما گیر میدن، یه مقدار بار میاریم ارزونتر از قیمت بازار پخش می کنیم، در اصل داریم تجارت می کنیم(مصاحبه شونده با کد۲).

با توجه به عوامل فردی، علت گرایش به قاچاق کالا و سوخت در بین جوانان می تواند بسیار گسترده باشد، بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی که به یگانگی افراد تاکید دارد با توجه به تجربیات و شخصیت هر شخص علت ارتکاب به قاچاق می تواند متفاوت باشد، یعنی هر شخص برای ارتکاب قاچاق دلایل خاص خودش را دارد.

اجتماعی

عوامل اجتماعی را می توان از دو بعد خانواده و جامعه مورد بررسی قرار داد، در بعد خانواده عواملی مانند قاچاقچی بودن والدین یا اقوام نزدیک می تواند از عوامل مهم گرایش جوانان به قاچاق باشد، به خصوص اگر قاچاق باعث کسب درآمدهای غیرقانونی فراوانی نیز شده باشد که خود این موضوع بیشتر جوانان را به ارتکاب این پدیده شوم ترغیب می کند، به نظر یکی از مصاحبه شوندگان:

... خیلی از اقوام ما چندین سال این کار رو کردن هیچ اتفاقی هم نیوفتاده الان هم همه چی دارن، بعضی هاشون هم از بندر رفتن بهترین زندگی رو هم دارن، تازه به اندازه من هم زرنگ نبودن(مصاحبه شونده با کد۵).

در بعد جامعه نیز در کنار عواملی مانند دوستان ناباب یا برچسب زنی از طرف جامعه، می توان تقاضا برای کالای خارجی توسط مردم که خود از فرهنگ غلط تجمل گرایی ناشی می شود را از عوامل مهم گرایش جوانان به قاچاق کالا دانست، زیرا تا زمانی که تقاضا برای کالای خارجی وجود نداشته باشد قاچاق کالا هرگز رونق نخواهد داشت و به تبع آن گرایش جوانان نیز به این پدیده شوم کمتر خواهد بود، به اعتقاد یکی از مصاحبه شوندگان:

... خب درآمدش خیلی خوبه همیشه هم کار هست، مثلا الان برای لباس و لوازم برقی کلی سفارش دارم که باید برم از خصب بیارم، حتی اگر بدون سفارش هم بیارم همش فروش میره، جنس خارجی همیشه مشتری داره رو دستمون نمیمونه(مصاحبه شونده با کد ۱۵).

مولفه ای که در این بخش بیش از هر چیز ناراحت کننده است سوء استفاده از جوانان جهت قاچاق کالاست، برخی جوانان که با هدف کسب سودهای کلان از راه قاچاق کالا به این حوزه وارد شده بودند هم اکنون در برابر دریافت مبلغی ناچیز جان خود را به خطر انداخته و برای اربابانی که صاحبان کالا بودند کار می کردند، با توجه به اینکه خطرات قاچاق کالا مخصوصا از طریق دریا بسیار زیاد است قاچاقچیان جهت رسیدن به اهداف خود جوانان بی تجربه بندرعباس را در مقابل مبالغی اندک دستاویز رسیدن به مقاصد خود قرار داده و جان آنان را به خطر می اندازند، به گفته یکی از مصاحبه شوندگان:

... الان فکر میکنی جنس ها برای خودمونه؟ نه، جنس برای اربابه، ارباب پول میده ما هم جنس براش جا به جا می کنیم، البته بدبختی و زندانش برا ماست ارباب هم خونه راحت نشسته. اصلا نمی دونیم صاحب جنس کیه فقط ما میریم جنس رو اون طرف تحویل می گیریم اینجا تو بندر تحویل میدیم(مصاحبه شونده با کد۶).

اقتصادی

عوامل اقتصادی را می توان از سه بعد کلان، منطقه ای و شخصی مورد بررسی قرار داد. عوامل کلان اقتصادی شامل بیکاری، فقر و توزیع ناعادلانه ثروت می باشد. به یقین بیکاری یکی از مشکلاتی است که کشور با آن دست به گریبان است و در این حوزه دولت در شهرستان بندرعباس نیزحتی با وجود دارا بودن پتانسیل های فراوانی مانند بنادر، معادن غنی و موقعیت استراتژیک نتوانسته چاره ای برای موضوع بیکاری مخصوصا در قشر جوان بیابد. نبود کار برای جوانان و تبع آن تلاش در جهت رفع نیازهای مالی، خود سرآغاز شروع جرائمی چون قاچاق کالا و سوخت است. ایجاد اشتغال در کشور بخصوص در مناطق مرزی استراتژیکی چون بندرعباس که از پتانسیل های بالای تجاری و معدنی برخوردار است توجه ویژه مسئولین را می طلبد. به گفته یکی از مصاحبه شوندگان:

... مگه الان کار پیدا میشه، تو این چند سال گذشته که وضع بدتر هم شده قبلا تو یه کارخونه نگهبانی می دادم حقوقش کم بود ولی راضی بودم بیمه هم داشتم ولی اونجا هم تعطیل شد، الان کار سوخت می کنم خطرناکه ولی برای در آوردن خرج زن و بچه مجبورم نمی تونم بیکار باشم(مصاحبه شونده با کد۷).

در بعد منطقه ای عواملی مانند جذب نیرو از غیربومی ها و نبود زیرساخت های لازم اقتصادی و صنعتی جهت بهره برداری مناسب از ظرفیت های منطقه باعث گرایش جوانان به قاچاق کالا گشته است، یکی دیگر از مصاحبه شوندگان این تحقیق بیان می دارد:

... من فوق دیپلم فنی دارم ولی بیکارم، این همه کارخونه ولی به ما بندری ها میرسه کار نیست، از همه جا اومدن بندر دارن کار میکنن، خب وقتی بومی هست چرا از بقیه شهرها نیرو میگیرن، بعد میگن قاچاق نکنید، آخرسر سود این کارخونه ها هم میره شهرهای دیگه، بندر با این همه بنادر و کارخونه و معدن وضعش اینه اونوقت برو شهرهای دیگه رو ببین شیراز، اصفهان، یزد و ... چقدر پیشرفت کردن(مصاحبه شونده با کد۹).

در بعد شخصی نیز عواملی مانند پایین بودن دستمزد و نداشتن استقلال اقتصادی جوانان را به سوی پدیده شوم قاچاق سوق می دهد.

جغرافیایی

در بعد جغرافیایی یکی از مهمترین عوامل موقعیت مرزی شهرستان بندرعباس است، داشتن مرزهای گسترده آبی و دسترسی آسان به کشورهای حوزه خلیج فارس از جمله عمان و امارات و همچنین قیمت بالای سوخت در این کشورها و دسترسی آسان به کالاهای ارزان موجود در این کشورها، بندرعباس را به جولانگاه قاچاقچیان تبدیل کرده است. به گفته یکی از مصاحبه شوندگان:

... برای اینکه بیشتر سود کنیم از بندر با قایق یا لنج گازوئیل میبریم اون طرف از اون طرف هم لباس و سیگار میاریم، این کار دوسر سوده هم گازوئیل رو میفروشیم هم جنس میاریم، اگر با قایق بریم دو روزه رفتیم و برگشتیم ولی با لنج سودش بیشتره چون میشه بیشتر گازوئیل برد، البته اگر لنج رو بگیرن ضررش زیاده (مصاحبه شونده با کد۴).

البته موقعیت زندگی نیز از عوامل مهم جغرافیایی است، وضعیت فرهنگی و اجتماعی محلات و همچنین توسعه نیافتگی شهرستان نیز بر گرایش جوانان به قاچاق تاثیرگذار است. به اعتقاد اندیشمندان نظریه بی سازمانی اجتماعی پایین بودن پایگاه اقتصادی – اجتماعی افراد محله موجب افزایش جرم می شود، این موضوع در محلات جرم خیز بندرعباس به وضوح قابل مشاهده است.

ساختاری

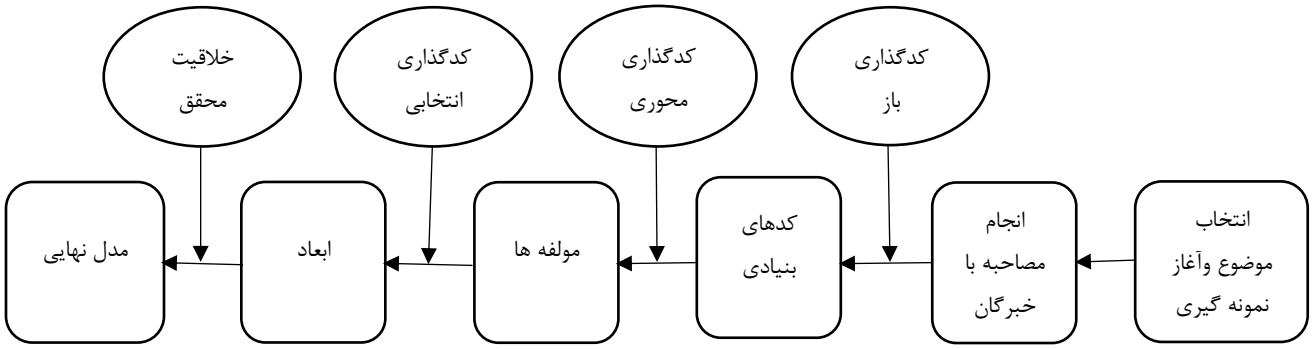
از بعد قانونی عدم برخورد قاطع و همچنین نبود قوانین بازدارنده در حوزه قاچاق کالا و سوخت از عوامل مهم تاثیرگذار بر گرایش جوانان به قاچاق است. مصاحبه شوندگان در این تحقیق عنوان داشته اند حتی در صورت دستگیری نیز مجازات های قانونی آنچنان که باید بازدارنده نبوده و باعث کنارگذاشتن این کار توسط آنان نمی گردد. البته در حوزه قاچاق کالا، برخورد با ریشه ها و گردانندگان اصلی از اولویت برخوردار است. بخش زیادی از قاچاق کالا توسط باندهای سازماندهی شده انجام می گیرد که از جوانان در جهت رسیدن به مقاصد خود سوء استفاده می کنند. به یقین برخورد با ریشه های اصلی قاچاق کالا، جوانان شهرستان بندرعباس را از گرفتار شدن در این منجلاب حفظ می کند. به اعتقاد اندیشمندان نظریه انتخاب عقلایی افراد همواره کنش های خود را بر مبنای معیار هزینه - فایده تحلیل می کنند و اصولاً زمانی تن به اقدام مجرمانه می دهند که منافع حاصل از آن بر هزینه هایش فائق آید. به عبارت دیگر، بزهکاری به مثابه اقدامی غیرقانونی، در بردارنده هزینه هایی برای افرادی است که به آن مبادرت می ورزند هر چه این هزینه ها بیشتر باشد احتمال ارتکاب جرم کمتر است، یعنی قوانین بازدارنده به علت هزینه های بالایی که به قاچاقچیان تحمیل می کند احتمال ارتکاب جرم را در آنان کاهش می دهد. به گفته یکی از مشارکت کنندگان در این تحقیق:

... مگه اگر بگیرن چکارمون میکنن، فوقش یه جریمه میکنن و یه مدت زندان، جاش پولش خیلی خوبه کارش هم سخت نیست، فقط سختیش رفت و آمد رو دریاست که اگر قایق خوب باشه طوری نمیشه، اگر دریابانی هم بیوفته دنبالمون و نتونیم فرار کنیم جنس ها رو می ریزیم تو دریا(مصاحبه شونده با کد۱۳).

از بعد سازمانی نیز ضعف در کنترل های مرزی از عواملی است که باید مورد توجه قرار گیرد، نبود تجهیزات و نیروی انسانی کافی جهت پوشش مرزهای گسترده آبی، نظارت و برخورد با قاچاقچیان را دشوار نموده است. هر چند شهادت و جانبازی شمار زیادی از نیروهای دریابانی در سال های گذشته نشان از تلاش بی وقفه این عزیزان در جهت مبارزه با پدیده شوم قاچاق کالاست ولی این امر نگاه ویژه دولتمردان و مسئولین کشور را می طلبد.

بحث و نتیجه گیری

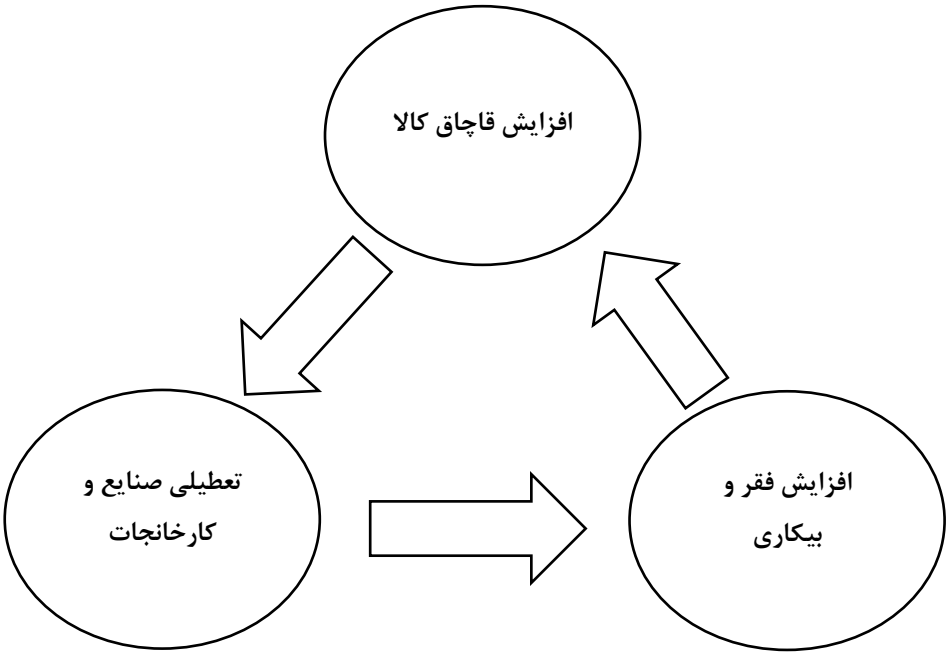
قاچاق همواره یکی از بزرگترین مشکلات در جهت پیشرفت اقتصادی کشور بوده و به یقین مبارزه با این پدیده شوم یکی از راه های استحکام کشور در حوزه اقتصادی است، جاذبه های قاچاق کالا و سوخت برای جوانان باعث شده تا سالانه تعدادی از جوانان بندرعباسی به پدیده قاچاق کالا آلوده گردند. در این تحقیق به دنبال شناسایی عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا بودیم. در این پژوهش جهت دست یافتن به مدل نهایی تحقیق، مصاحبه های انجام گرفته با شرکت کنندگان در سه مرحله، مشابه شکل ۳ کدگذاری و در نهایت مدل نهایی استخراج گردید.

شکل شماره ۳- فرآیند پژوهش

طبق نتایج این پژوهش بیکاری به عنوان یکی از مولفه های اقتصادی بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا تاثیر گذار است که این نتایج با یافته های عباسی نژاد، صادقی و رمضانی (۱۳۹۳) سازگار است. همچنین در این تحقیق نشان داده شد که الگوبرداری غلط و احساس نابرابری به عنوان مولفه های فردی زمینه ساز افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا و سوخت است که این نتایج با یافته های تحقیقات ساعدی، هاشمی و عابدی (۱۳۹۲) سازگار است. در این تحقیق نابرابری در درآمد به عنوان یکی از مولفه های اقتصادی شناسایی شد که با نتایج تحقیقات اوکپوکواسیلی (۲۰۱۶) سازگار است.

وقوع قاچاق کالا در کشور موجب اتلاف منابع در بخش های عمومی جهت مبارزه وکنترل این پدیده شوم شده و با تهدید امنیت اقتصادی و اجتماعی، انگیزه های تولید و سرمایه گذاری را در بخش خصوصی کاهش می دهد و پیامد آن فقر و بیکاری است، افزایش فقر و بیکاری خود باعث افزایش احتمال ارتکاب جرائم می گردد. همانطور که مشخص است این فرآیند ادامه پیدا کرده و هر روز شاهد تعطیلی کارخانه ها و صنایع و به تبع آن افزایش بیکاری در جامعه خواهیم بود. وجود بیکاری نیز در جامعه، جوانان را در شهرهای مرزی به سمت جرائمی مانند قاچاق کالا و سوخت سوق می دهد. این چرخه که در شکل شماره۴ نشان داده شده است تا زمانی که قاچاق کالا متوقف نشود ادامه پیدا خواهد کرد.

شکل شماره ۴- چرخه قاچاق کالا

با توجه به اینکه یکی از پایه های اصلی در جهت پیشرفت و ترقی جامعه در آینده و پیاده سازی برنامه های توسعه ای در کشور جوانان هستند، شناسایی مولفه های تاثیر گذار بر افزایش احتمال ارتکاب جرائم به خصوص قاچاق کالا و سوخت توسط جوانان تاثیر بسزایی در جلوگیری از هدر رفت این سرمایه های ارزشمند دارد. مسلما شناسایی عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا کمک شایانی به مدیران و برنامه ریزان در جهت انجام وظایفشان خواهد کرد و همچنین باعث کاهش آسیب های اجتماعی و جرائم و به تبع آن کاهش بارکاری قوه قضائیه و نیروی انتظامی می گردد. شایان ذکر است عوامل موثر بر افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا بسیار گسترده است و موارد استخراج شده از نظرات مصاحبه شوندگان در این پژوهش فقط بخشی از این مولفه ها را پوشش می دهد. امید است پژوهشگران عزیز با شناسایی هر چه بیشتر این مولفه ها باعث غنی شدن دانش در این حوزه گردند.

ارائه پیشنهادات

با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان می دهد پنج بعد اصلی فردی، اجتماعی، اقتصادی، جغرافیایی و ساختاری بر احتمال افزایش گرایش جوانان شهرستان بندرعباس به قاچاق کالا تاثیرگذار است، پیشنهادات کاربردی پژوهش مبتنی بر این پنج عامل شناسایی شده می باشد که در ادامه ارائه می گردد:

- پیشنهاد می گردد نیروی انتظامی با رصد و برخورد با قاچاقچیان حرفه ای که در صدد تحریک وجذب جوانان به باندهای قاچاق کالا هستند از گرفتار شدن این سرمایه های ارزشمند در پدیده شوم قاچاق جلوگیری نمایند. همچنین حضور کارشناسان نیروی انتظامی در مدارس و دانشگاه ها در جهت اطلاع رسانی به قشر جوان می تواند بسیار کارساز باشد.

- پیشنهاد می گردد رسانه ملی با بهره گیری از دانش تخصصی کارشناسان نیروی انتظامی در حوزه مبارزه با قاچاق کالا، نسبت به تولید محتوا در جهت مبارزه با این پدیده شوم اقدام نماید.

- همکاری اصناف، اتحادیه ها و ادارات ذیربط مانند سازمان صنعت، معدن و تجارت با نیروی انتظامی می تواند در کنترل معضل قاچاق کالا موثر باشد، به همین منظور پیشنهاد می گردد کارگروهی متشکل از نیروی انتظامی، نمایندگان اصناف و اتحادیه ها و سازمان های ذیربط جهت اطلاع رسانی و مقابله با پدیده قاچاق کالا تشکیل گردد.

- به آموزش و پرورش نیز پیشنهاد می گردد نسبت به ترک تحصیل دانش آموزان حساس بوده و علل آن را پیگیری نماید، همچنین با کمک کارشناسان نیروی انتظامی نسبت به آگاهسازی دانش آموزان در مورد قاچاق کالا و پیامدهای مخرب آن در حوزه های اقتصادی و اجتماعی اقدام نماید.

- با توجه به پتانسیل های شهرستان بندر عباس در حوزه های تجاری، معدنی و صنایع سنگین پیشنهاد می گردد دولت با ترغیب سرمایه گذاران و جذب سرمایه های داخلی و خارجی موجبات رونق تولید و تجارت در این منطقه مرزی استراتژیک را مهیا نماید، این کار باعث کاهش بیکاری و فقر در این منطقه و به تبع آن کاهش قاچاق کالا خواهد شد. همچنین پیشنهاد می گردد دولت در جذب و استخدام نیرو، جوانان بومی را در اولویت قرار دهد.

- در پایان پیشنهاد می گردد مجازات تعیین شده برای گردانندگان شبکه های قاچاق کالا، توسط قانونگذار به نحوی تعیین شود که از بازدارندگی بالایی برخوردار بوده و هزینه های قاچاق کالا را برای این متخلفین افزایش دهد.

منابع

۱. بیابانی، غلامحسین و ستوده گندشمین، مجتبی (۱۳۹۶). بررسی سازمان یافتگی قاچاق کالا و ارز در مرزهای جنوبی ایران(مطالعه موردی استانهای بوشهر، هرمزگان، خوزستان و سیستان و بلوچستان سالهای ۹۵-۱۳۹۰)، پژوهش نامه مطالعات مرزی، دوره ۵، شماره۴، صص ۲۹-۶۲

۲. بیابانی، غلامحسین و منفرد، ابوطالب (۱۳۹۶). قاچاق سازمان یافته کالا؛ یکی از چالشهای بزرگ پلیس، فصلنامه کارآگاه، سال ۱۱، شماره ۴۱، صص ۷-۲۵

۳. پوراحمد، احمد و کلانتری، محسن(۱۳۸۱). نقش مهاجرین در نوع و میزان جرایم ارتکابی شهر تهران، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال۱۰، شماره ۲۰، صص ۵۳-۶۹

۴. حسینی، سیدمحمد و متولی زاده نائینی، نفیسه (۱۳۹۱). بررسی نظریه برچسب زنی با نگاه به منابع اسلامی، فصلنامه حقوق، دوره۴۲، شماره ۴، صص ۱۱۷- ۱۳۶.

۵. خواجه نوری، بیژن و زارعی محمودآبادی، علیرضا (۱۳۹۵). رابطه سرمایه اجتماعی وجرم جوانان (مورد مطالعه : جوانان شهر یزد)، فصلنامه پژوهشهای راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال۵، شماره۱۲، صص ۱-۱۴.

۶. دانایی فرد، حسن و امامی، مجتبی (۱۳۸۶). استراتژیهای پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد، دوفصلنامه اندیشه مدیریت، سال۱، شماره۲، صص ۶۹-۹۷

۷. ساعدی، علی محمد؛ هاشمی، سیدمحمد؛ عابدی، یوسف (۱۳۹۲). عوامل موثر بر گرایش جوانان به جرم، فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی، سال۸، شماره۳، صص ۷۳-۹۹

۸. سلیمی، علی و داوری، محمد (۱۳۸۷). جامعه شناسی کجروی (ویراست دوم)، قم، نشرپژوهشگاه حوزه و دانشگاه (چاپ چهارم)

۹. صادقیان، سید مالک؛ اسدی، حسین و حضرتی صومعه، زهرا (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی پدیده خشونت در بین جوانان، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، سال۱۲، شماره۲۱، صص ۴۳-۵۶.

۱۰. عباسی، مراد و گودرزی، محمود (۱۳۹۷). افزایش خطر کشف فناورانه؛ رویکردی نوین برای پیشگیری از قاچاق کالا، فصلنامۀ پژوهشهای اطلاعاتی و جنایی، سال ۱۳، شماره ۵۰، صص ۱۰۳-۱۲۸

۱۱. عباسی نژاد، حسین؛ صادقی، مینا؛ رمضانی، هادی (۱۳۹۳). بررسی رابطه جرائم اجتماعی و متغیرهای اقتصادی در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی برنامه ریزی و بودجه، سال۱۹، شماره۳ ، صص ۶۹-۹۱

۱۲. غلامی، حسین؛ رضایی، محسن؛ عظیم زاده، شادی و صفری کاکرودی، عابدین(۱۳۹۸). تبیین اجزای ساختاری پلیس در پیشگیری از شکل گیری باندهای قاچاق کالا، فصلنامۀ پژوهشهای اطلاعاتی و جنایی، سال۱۴، شماره۵۳، صص۵۵-۸۴

۱۳. قاسمی، وحید و متقی، افشین (۱۳۹۸). تحلیل عوامل موثر بر قاچاق کالا وپیامدهای آن در جنوب استان فارس(شهرستان های لامرد و مهر)، فصلنامه کارآگاه، سال ۱۲، شماره ۴۸، صص ۷۹-۱۰۱

۱۴. لشکری، عبدا...(۱۳۹۷). موثرترین شیوه های مقابله با قاچاق کالا در فرماندهی دریابانی بندرعباس، پژوهش نامه مطالعات مرزی، دوره۶، شماره۳، صص۱-۳۵

۱۵. مساواتی آذر، مجید (۱۳۷۴). آسیب شناسی اجتماعی ایران(جامعه شناسی انحرافات)، تبریز: انتشارات نوبل

۱۶. ممتاز، فریده (۱۳۸۱). انحرافات اجتماعی، نظریه ها و دیدگاهها. شرکت سهامی انتشار، تهران.

17. Creswell, J. W. (2005). Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research (2nd edition).

18. Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L (1967), The Discovery of Grounded Theory: The Strategies for Qualitative Research.

19. Lee, J. (2001). A Grounded Theory: Integration and Internalization in ERP Adoption and Use, Unpublished Doctoral Dissertation, University of Nebreska, In Proquest UMI Database.

20. Martin, Patricia Y. & Turner, Barry A. (1986). Grounded Theory and Organizational Research, The Journal of Applied Behavioral Science, ۲۲th Year، No2.

21. Okpowasili, B. (2016). Income inequality: Impact of inequality measures on crimes: An analysis of the state of New Jersey. International Journal of Business and Social Research. 6th Year، No. 4, pp12-27.

22. Strauss, Anselm L. & Corbin, Juliet (1999). Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques.

23. Yu, T.&Wang, D.& Chen, S (2006). A fuzzy logic approach to modeling the underground economy in Taiwan, Physica A: Statistical Mechanics and its Applications, No 362, pp471-479